

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 5.

У НОВОМ САДУ 29. ЈАНУАРА 1887.

ГОД. III.

АВРАМ МАКСИМОВИЋ,
СРПСКИ КЊИЖЕВНИК И ПЧЕЛАР.

АВРАМ МАКСИМОВИЋ

СРПСКИ КЊИЖЕВНИК И ПЧЕЛАР.

Едва ми се један пут испунила жеља после осам година, да прикажем слику Аврама Максимовића, особито вреднога и савеснога православнога службеника жртвеника божјега и за оно време највећег економа српскога и првога и скоро до данас најславнијег књижевника српскога у књижевности пчеларској. Од рода његова несам могао доћи до слике његове, док се није заузео извршни пчелар Стеван Коњсвић, учитељ у Сомбору, који Стојановића фотографа замоли, да скине фотографију са слике Аврама Максимовића, која је у учитељском заводу у Сомбору, на чему смо захвални и једном и другом. Осим тога захвални смо и уредништву овога листа, које је радо пристало на трошак за клише ове слике, да би се тим из заборава подигао озбиљни и родољубиви раденик и трудбеник на пољу православија, тако и на пољу економском, а особито пчеларском, који је пример био свећеником у поуци народу, у „душепопечитељству“, а с друге стране у вредноћи, радиности и штедњи, знајући, да од свега овога зависи цео опстанак нашега народа, јер ми ћемо видети одмах, да је он својим великим економским знањем, особито штедњом и вредноћом стекао из ничега таки салаш, који је служио за узор и поуку целој околици из свију грана економских. Као што несам могао од рода му добити фотографије његове, тако несам могао добити ни потањих белешака из славнога му живота. За то ће се морати читаоци „Стражилова“ задовољити оним белешкама из живота његова, које сам ја прибележио још 1879 год. у „Годишњици“ Ш. пишући историју пчеларења у Срба.

Шта сам 1879 год. прибележио у „Годишњици“ о Авраму Максимовићу, ево ово је: „Први заштитник пчеларства из новог доба, који је знао добро схватити, какву важност има пчеларење за народ, јесте митрополит Стратимировић, чије заслуге за цркву, школу, књижевност и народну образованост австријских Срба још до данас нијесу онако оцијењене, као што би ваљало да се оцијење. У стара времена стајало је пчеларство под заштитом саме цркве. Стратимировић је знао за то, и имајући различна пчеларска дјела у својој библиотеци увидио је из њих, од какве је моралне важности за народ пчеларење, те га је за то и сваком приликом и подупирао. За њега кажу, да је ишао свећеницима, који су пчеларили и имали велике кованлуке, те би их хвалио говорећи: Таки нам свећеници требају. Међу свећеницима, који су у оно време пчеларили, био је и Аврам Максимовић. Он је први књижевник српски

у пчеларству и највећи практични кованција својега времена. Он је српски Еренфелс. О животу овога првога књижевника на пољу пчеларства нијесмо за сад у стању онолико казати, колико би требало и колико он заслужује за заслуге своје трудећи се за бољинак народа својега. Али се надамо, да ћемо доцније моћи више коју ријеч о животу његову приближити очекивајући од рода његова из Сомбора, да нам што више цртица из славна живота његова пошаље. Аврам Максимовић родио се у Сомбору 1772 године 9. септембра. 1790 зађаконио се у Новом Саду. Исте године постане учитељем у Сивцу, гдје је као ђакон и служио. 1794 постане парохом леђенским, а 1803 сомборским, гдје је био и катихета основних никола и препарандије. Био је члан фрауендорфскога друштва и бачке дијецезе асесор. Као парох леђенски научио је у врту спахије Ковача баштованлук и воћарство, те кад је у Сомбор дошао, ту је купио 14 јутара земље, коју је оградиле печеном циглом и засадио разноврсним воћем и шумом. Ту је подигао дивну башту и расадник, у којем је остало после смрти његове до 600 навртака (палама). Из средине овога дивотнога раја разлијегала се чаробна зука неуморних пчелица. Ко је дошао на његов салаш, те видио ту његову башту, шуму, расадник, кованлук и у свему овоме ред и чистоћу, тај се морао зачудити оваковој љепоти и са митрополитом Стратимировићем ускликнути: Таки нам свећеници требају. Од каквога је благодатнога утјецаја био његов салаш са баштом, воћњаком и кованлуком на околицу, гдје је наш народ живио и живи, можемо мислити. Али не само да се могао наш народ поучити на салашу Аврама Максимовића у воћарству и пчеларству гледајући све живим очима, него Аврам Максимовић побринуо се још да изради књигу, из које би се могао наш народ што боље поучити у пчеларству, те преведе некога страног пчелара и поднесе га митрополиту Стратимировићу на оцјену, а овај му пошаље у мјесто критике више страних дјела пчеларских с примједбом, да из свијех што је најбоље извади и да ће тако бољи изаћи пчелар, него ако се једнога држи. Аврам Максимовић тако је и урадио, и у предговору својем спомиње дјела пчеларска, којих се држао, те на пошљетку вели: Изъ овыхъ оубо дѣлъ съ нужднымъ вниманіемъ и разборомъ, собрахъ предлежащу книжицу, придая и моя собственная примѣчанія. Да је Аврам Максимовић тако лијепо написао својега пчелара, припада дакле митрополиту Стратимировићу велика заслуга, као што и сам признаје у посвети, која гласи:

„Ваше високопревосходителство, милостивѣйшій господине! Вашему високопревосходителству восписати имѣю, іако дѣлце сіе, первый книжныхъ трудовъ моихъ плодъ, въ семь видѣ являеть ся. Вы мнѣ къ намѣренію моему лучшій, нежели каковъ азъ избралъ путь отверзосте, вы мя научисте из разныхъ о престоющемъ предметѣ сочиненіи избрати лучшая, вы мнѣ на сей конецъ, изъ вашей избранія книгохранительницы потребныя книги дати благоизволисте. Сіе искреннее признаніе мое, купно съ книжицею, юже яко благопристойное иныхъ дѣлъ употребленіе, за первое украшеніе ся, превосходителному имени вашему посвящаю; примите милостивѣйшій въ знакъ теплѣйшаго моего благодаренія за толикія ваша ко мнѣ милости и щедроты“ и т. д. И тако по савѣту Стратимировића удесио је Аврам Максимовић својега Пчелара 1810 године тако, да и данас има вриједности своје, шта више практички дио његова дјела тако је написан, да има више вриједности, него ма који данашњи пчелар. Здравих практичких савѣта наћи ћеш више код њега, него ма код којег пчелара, који је посліје његова изашао. И на пошљетку ма да му је пчелар написан славено-српским језиком, ипак је задржао многе техничке чисто народне изразе из пчеларства, јер их није уміо пословенити, те и тијем све до данас написане пчеларе за собом оставља, шта више све те ријечи по својем чисто народном облику са свијем су достојне да ују у рјечник југославенске академије, који обрађује наш Ђ. Даничић, као што су: *маторка* der Mutterstock, *оматиштити*, *рѣа* der Pollen, *равак* (види мој срп. речн. за кованице), *трутњак* die Drohnzelle, *чова* и т. д.“

Осим овога, што сам споменуо у „Годишњици“, морам још додати, да је Аврам Максимовић био права пчела радилица, што се тиче свачега. Он је осим надгледања у својој великој економији и у радњи око пчела непрестано, неуморно читао и себе учио. Он је имао библиотеку, какву није имао нико у целој околици бачкој. То бележим по чувењу, а то знају и данас Сомборци, али то ја видим и из његова пчелара. Тако он спомиње многа дела економска у свом пчелару, која није добио од Стратимировића митрополита, јер их не спомиње у предговору својега пчелара, да их је добио од њега. Тако он спомиње у својем пчелару Јована Рима, који је био комесар над економијом државном у Берлину и коме је Фридрих велики 1776. год. одредио да води бригу о плантажима за пчеле. Он је многа пчеларска дела написао, као: *Drei Preisschriften über die Bienen und deren Pflege in verbesserten Klotzbeuten, Kästen und Körben*. Dresden 1786; *Vollkommene Grundsätze dauerhafter Bienenzucht in ganzen, halben bis Zwölfstel-Wohnungen von Körben, Kästen, Klotz-*

beuten für grosse und kleine Bienenwirth. Mannheim 1795; Der praktische Bienenvater von Riem und Werner. Leipzig 1817. Ово су дела, која је Рим написао. Истина наш Аврам Максимовић не спомиње поименце ова дела, али се често позива на име Рима, те по томе држим, да је сва ова дела имао пред собом, кад је писао својега пчелара. Осим овога спомиње Аврам Максимовић у својем пчелару Панкла, професора природних наука и економије у Пожуну и то ово његово дело: *Compendium oeconomiae ruralis*. А најпосле спомиње Авр. Максимовић у својем пчелару Реумира, једнога од најславнијих природњака својега времена, који је још и данас нама добро познат са своје скале на термометру. Он је написао дело *Mémoires pour servir à l'histoire des insects* и пети свезак овога дела говори о пчелама. Из овога судим, да је Аврам Максимовић знао и француски, кад спомиње на више места Реумира. Тако ћу овде споменути из пчелара његова место, из којег ће се видети, како је много читао Реумира. То место гласи: На врху наустника примѣчавасе нѣка брадавица, о којој су многи мислили, да она пчели вмѣсто шмерка служитъ, коимъ бы сладкиј сокъ изъ цветъа иссисавати могла; но Ромуръ, славниј онај францускиј списатељ, точнѣйше пчелу описиваюти полно нас увѣрава, да ова брадавица није сисателно орудіе, но вмѣсто езика пчели е даровано, ибо прах цветъа, коего пчела брадавицомъ своіомъ лиже, перенимъ длакама тако пріоне, да га наустникомъ после ласно скупити може. Наустник пчеле почти Елефантовомъ е подобанъ, ибо пчеле, како годъ и Елефантъ наустникомъ ело узимаюти уста напояваю (стр. 5.). Из овога се види, да је Реумирано мишљење о рилици пчелиној истинитије од осталих писаца ондашњег времена и да је Аврам Максимовић знао присвојити оно мишљење, које је заиста боље и истини одговара. Реумирано је мишљење о рилици истинито. Рилица није „сисателно орудіје“, за то и није добро, кад кажемо, да пчела сиса мед. Рилица пчелина састоји се из четир крака, која пчела споји тако да изгледа као цев а у среди је права рилица, која је на врху длакаста, четкаста и дужа је од оних четир крака. Кад хоће пчела да сабира мед из цвета, онда она четир крака споји да сачињавају цев. Из ове цеви извуче праву рилицу четкасту и умочи је у медљани сок у нектарију, па је онда брзо увуче у цев са свим, те ту збрише са четкице мед, који снагом увлачном у уста доспе. Има дакле право Реумир, да пчеле не сисају мед, него га сабирају, као што смо сад казали. Само нема право Реумир, што вели, да рилицом сабирају пчеле цветни прах. Цветни прах пчеле сабирају на други начин. Како? То не спада

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

овамо. Овде сам само хтео да покажем, како је знао наш Аврам Максимовић присвојити оно мишљење, које је боље и које већма истини одговара. Његов је пчелар састављен из разних, најбољих дела ондашњег времена и за своје време стоји на висини ондашње пчеларске науке. Ни једна пчеларска литература не може се скоро подичити бољим пчеларом од српскога Пчелара, који је саставио Србима у своје време Аврам Максимовић.*) Кад испоредимо стање економско-литерарно за време Аврама Максимовића са данашњим стањем економско-литерарним, онда нам морају многи чланци данашњи изгледати смешни, који се баве једнако око подизања

*) Из свега овога, што сам казао о Пчелару Аврама Максимовића, види се, да нема право Павле Шафарик, што вели у својој историји српске књижевности, да је Пчелар Аврама Максимовића eine Übersetzung des Ariarius Chębiczowsky. Шафарик спомиње у својој историји српске књижевности, да је Аврам Максимовић написао још и Слово надгробног на смрт Анне кћери Конст. Ганковича, сенатора сомбор. 1806.

воље за економију, око обадравања на ову или ону струку економску. Није ли ово смешно? Аврам Максимовић пише стварно десете године, а данас се млати слама, пишу фразе, које не вреде за народ ништа. Тако држим, да би се из Коњевићеве задужбине новац корисније употребио, кад би „Матица Српска“ издавала књижице за народ чисто економскога садржаја. Ако смо истинити пријатељи народа свога, или другим речима, ако се мислимо одржати међу другим народима у борби за живот, онда се морамо из свију сила напрећи, да подигнемо материјално благостање у своме народу. Не будемо ли радили на подизању материјалног благостања нашега народа, онда морамо постати кад тад туђе слуге, туђе робље, а тим смо онда свршили и са својом [народношћу. Угледајмо се на узорног свећеника Аврама Максимовића, који је знао ударити правим путем, који води напретку, бољинку и слави народној. Слава дакле Авраму Максимовићу.

Карловици.

Јован Живановић.

ЛЕПА НАДА.

иноћ дика заливала цвеће,
У градини мирисаву ружу,
Па овако певала јој млада:
Цврти цвеће, за дуго ми нећеш;
Учи ми се лепо мирисати,
У градини докле си на стручку.
Скоро ћу те отле отргнути,
Да миришеш лепше, убавије,
Не на отручку, већ у венцу китну.
Нешто ми се променио драги,
Сваког дана по три пут ми прође
Поред белих двора баба мога.
Свако јутро стручак боснока

На срчали прозоре ми баца,
Да недарца ја закитим цвећем,
Да недарца моја замиришу
Кано цвеће зелен босиоче.
Свако подне јабуку ми баца,
Да се играм њоме, док сам млада,
Кано драги срцем девојачким.
А у вече празнорук ми дође.
Други дар ми он за вече спрема;
Чини ми се, скоро ће га дати:
Та ни три ми дана неће проћи,
Драги ће ми са *ирстеном* доћи.

Н. В. Ђорђе

ИЗ НИЧЕГА.

ПРИПОВЕТКА О ПРОПАДАЊУ НАШИХ СЕЉАКА.

ОД МИТЕ ЖИВКОВИЋА.

(Наставак.)

В. Рањен лав.

утра око подне пуче глас: Јелка се удавила!

Рибари је пређом извукли.

Нико живи не зна, шта јој би.

Као луд дојурио Дурут, ал не нашао баба-Тине.

Одвели је у суд.

Питали је ово, оно.

Она вели: била је код Буркиних; онде је и спавала.

Буркини јој речи потврдили, и баба-Тину пустише.

Дурут је дочекао.

Ал није то онај јучерашњи Дурут! Сав је помодрио, усне му дркћу, а очима преврће.

Баба Тина пребледи, кад се нађе сама с њиме у соби.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

«Говори, бабо!» промукло ал одлучно рече јој он.

»Нећу!«

Пакосни јој глас за часак смете Дурута.

»Мораш!» загрми он и устане.

»Имала сам вреднога мужа. Радио је као мрав и хранио мене и троје нам деце. Ти си ми мужа убио и деца ми осташе без хранитеља — скоро од глади помреше!«

»Ја сам се само бранио — нисам га хтео убити Ти то добро знаш.«

Дурут беше мало мекши.

»Па опет су ти на души мој муж и троје деце.«

»Нудио сам ти новаца, да се изхраните.«

»Отров би ми се чинило, што бих за твоје новце купила.«

»Па што ме ниси тужила? Ја бих све признао.«

»Што нисам? Што би те суд пустио! Чекала сам згону, да ти сама судим — Јелку сам ти у Тису отерала.«

»Лажеш, матора вештице!« загрми Дурут.

»Ти ниси била кадра то учинити — друго је ту! То морам знати — говори!«

»Заповедај ти, колико ти воља! Можеш ме и умлатити, и онако ми више није стало до живота — али нећеш из мене речи ишчупати!«

»Нисам ја ни дошао, да теби што учиним, већ да те молим, ево овако на колених да те преклињем — а ја ни пред ким нисам клецао — кажи ми: шта би? Страшне су ово муке, што их трпим!«

И страшно беше погледати тога цина, како моли као мало дете.

»Муке од једнога дана — а ја их сносим толике године! Од то мало мука па си мекши од памука; ти, на гласу делија! — Па добро, казаћу ти, али само да те већма намучим Јелка се удавила, јер није више — девојка!«

Дурут свочи.

»Језик ћу ти погани ишчупати!« и он је дохвати под грло. »Који је тај нитков, казуј, или ћу ти црну душу на нос истерати!« па је притиште.

Матора грешница избуљила очи и зинула, а не може речи да изустити.

Дурут мало попусти,

»Хоћеш ли говорити? шкрипи зубма он.

Баба из дубине одахне.

Била је мекша, јер се уплашила, да ће је Дурут у беснилу збиља удавити.

»Како ћу говорити, кад си ме стегао, не

могу да дишем! Казаћу ти, али да ме пустиш с миром.«

»Нећу о тебе да каљам руку. Ти ћеш и онако кад тад на вешала. Говори, али истину!«

Баба се мало одмаче па прошапуће, као да се боји, чуће је још ко:

»Акса!«

»Слутио сам! Е сад нема тога, ко ће му помоћи!«

И као бесан јурне из собе.

VI. Шта је јаче и од Дурута.

У механи Паје Каменчанина одјекују гајде.

Дува жути Нова, да му образи попуцају.

А како и неће!

Акса му за шешир заденуо пола стотинарке; полу ће му дати, кад прође пијанка.

Пред Аксом две боце и четири чаше.

Из једне кад и кад сркне Нова, а остале редом искапљује Акса, па су опет увек пуне, јер бирташ зна своју муштерију.

»Сипај, Пајо!« дере се Акса, а пијан и не види, да су још све чаше пуне.

Бирташ дохвати понајвећу, кришом је проспе под сто па је наточи.

»Данас ми се пије, страшно ми се пије! Је ли ти пун подрум?«

»Има вина као воде!« одговара Паја.

»А ти донеси — ово се већ устајало.«

И Акса изврне сто.

Просу се вино а боце и чаше полупаше се.

Осмејкује се Паја па оде да донесе тазе вина.

»Стој, Ново! Одмори се и попи једну! Знаш, данас сам ти добре воље, срце ми је на мери! Тешко злотворима!«

»А зар и ти имаш злотвора?« пита Нова, тек да нешто каже.

»Па дабогме! А ко их нема? Сваки човек има злотвора.«

»Ја знам, ко их нема.«

»Ко?«

»Па на прилику Јелка.«

»Каква Јелка?« подозриво пита Акса.

»Та она, што је код баба-Тине. Правиш се луд, а код тебе је служила!«

»Па она још код мене служи.«

»Још? Већ ако си се и ти удавио?«

»Како, до врага, удавио?« чуди се Акса.

»Зар ти збиља не знаш?«

»Ама шта имам да знам?«

»Па да се Јелка удавила.«

»Удавила?« и Акса избуљило очи а мало пребледио.

Јутрос је сиротицу извадили из Тисе. — Ено види Дурута — иде као луд. Већ знаш, да се хтели узети; он је њу, веле, волео више него ништа. — Гле, гле! Упутио се баш овамо. Како страшно гледа! Чини ми се, нешто се разгоропадио. Тако сам га видео, кад је оно лане о ускресу у пивари деветао једну десетину Маџара.»

Акса га давно није слушао.

Очи је упр'о у прозор и збуњено и уплашено гледао Дурута.

У том Дурут допаде на врата.

»А ту ли си ти!« и он шчена прву столицу.

Акса се у часку отрезнио.

Као мачак прескочи сто па излети кроз врата у кухињу, а из ње у авлију.

Столица из Дурутове руке тресне и врата са столицом прскоше у сто комада.

Усплахирен утрчи Паја.

»За бога, Милане, шта радиш?« моли га и овраћа бирташ.

»Камо утече?«

»Ко?«

»Акса!«

»Отрча у авлију.«

Дурут одјури.

У авлији никога.

Дурут искочи на улицу.

Нема га ни онде.

Врати се Дурут у авлију па стаде у сваки буџак завиривати.

Отрчи око сламе, завирује у шталу.

Нигде Аксе.

Мери Дурут зидове; високи су, не може их човек прескочити.

Погледа на таван.

»Камо ти мердевине?« пита Пају.

»Немам својих. Узајмљујем из комшилуга, кад ми треба што на таван ићи.

»Па опет мора да је овде! Ваљда није у земљу пропао? А да није у подруму?«

»Кључеви су у мом џепу. Кроз браву се није могао провући.« одговара Паја

»Ма нећеш ми умаћи, Аксо, да имаш крила! Знаш ја, да си се ти овде негде сакрио па чекаш, да ја одем. Нисам ја тако луд. Чекају те ма до зоре, ма и три дана, па ће те већ глад и жеђ дотерати у моје шаке, а онда ћемо пречистити рачун. Много си ми се задужио па сад ваља да ми платиш. — Дај, Пајо, амо у авлију астал! Донеси и вина, много вина — које жеђ, које муке, па хоћу да изгорим! — Овде метни астал! Одавде се види

на све стране. Донеси и четир пет свећа! — Да, мој голубане, видићемо, ко ће сустати! Међер умеш вешто да заматнеш траг! Ко би и помислио, да се Јелка због тебе удавила! Него ти овај пар неће помоћи та твоја вештина! Ја сам мало окатији од света па ћу да ти уђем у траг, а онда —? Зато одмори се, спреми се да изађеш пред мене, твога судију, а судићу ти, да ће у теби и мајчино млеко проништати! — Тако, Пајо! Сада седи, да коју попијемо! Немој да се љутиш, што ти разлупах врата — платићу.«

»Та није велика ствар«, бајаги одбија Паја и пуни чаше.

»То је истина, али тек је штета. Него сам ти љут — Акса ме за срце ујео! Он је — али то се тебе не тиче а и дуго би било, да ти приповедам. Тек знај, да је Акса свршио. Њему не може нико помоћи, а мени како било!«

»Море, Милане, шта си ти то наумио?« уплашио се Паја не ради Аксе, већ себе ради.

»Хоћу да будем судија. Истина није у реду, али немам куд. Пред судом ваља вас дан доказивати, па и кад би се све доказало, не би му било бог зна шта. Боље је, да ја сам то расправим. Ти се ништа не брини — тебе неће глава заболети! — Него донеси још вина!«

И Паја је доносио, а Дурут га је шио као воду...

Прошло је тако већ и два сата по поноћи. Паја се враћао петнаест пута из подрума с пуном боцом.

Дурут већ уфитиљео очима.

»Ево, Милане, последње!« рече дремован Паја.

»Зар нема више?« једва изговара Дурут.

»Та има, ал ваља ми друго буре начети. Ко велим, доста је! Треба мало и спавати.«

»Ја нисам сан, ја — сам — жедан!«

И Дурут дохвати пуну чашу, но не погоди у уста, већ је проспе себи на груди.

»Е — е — рука ми д-др-дркће, а и очи —«

»Па уседио си се! Треба мало да се прођеш — расанићеш се.«

»Велиш?«

И Дурут се наслони рукама на сто, да устане.

Руке му склизнуше и он опет седе на столицу.

»Баш се не може. Чини ми се, пијан сам — а, Пајо?«

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

»Ти пијан? Којешта! Мрзи те устати па се изговараш. Дај амо руку!«

И Паја га ухвати под пазуху; хоће он да га се курталише, сутра је пијаца па ваља подранити.

Мало сам, мало Паја, и Дурут стаде на ноге.

»Ето, кажем ја!« рече Паја а задувао се. »Сад хајде мало до сокака! Проће и тебе и мене дремеж, па ћемо онда опет патраг, да пијемо.«

И он га поведе авлијским вратима.

»Наслони се ти само на мене!« вели Паја, кад изађоше на улицу. »Могу ја да те одржим.«

Слагао је Паја, јер под теретом стење; но зна он слабу страну у пијана човека.

»Мислиш не могу сам?« одговара Дурут и пусти га. »Ето, стојим! Мало се љуљам — но то је ништа, баш ниш—та! И баш ћу и кући отићи, могу ја, само кад хоћу. Лаку ноћ! А онеме — онеме — судићу сутра!«

»Е па кад си навалио, лаку ноћ!« једва

дочека Паја, журно затвори врата па оде у собу и леже.

Дурут је прилично постојао и љуљао се.

Ноге раширио а није смео да крочи, јер куд му нога пође, тамо би му цело тело те би се претурило.

У глави му ври, а очи се крпе; стоји а у пола спава.

И као да се поплашио, е ће стојећки заспати, прикупи сву снагу и пође.

Коракне једаред, дваред.

Љуља се, али одмиче.

Баш на рогу забатрга се.

Глава га повуче на леву страну.

Он рашири руке, да се задржи.

Но руке млатнуше по хладноме зраку и он се стропошта на земљу.

Или се ударио или га вино сасвим свладало, тек и не покуша, да се дигне.

Мало час стаде и хркати.

Заспао је.

Није га пробудила ни кишица, што мало касније поче сипати.

(Наставиће се.)

НОВО ДОБА.

КОМЕДИЈА У ТРИ ЧИНА.

ОД МИЛУТИНА Ј. ИЛИЋА.

ТРЕЋИ ЧИН.

ПРИЗОР ПРВИ.

(У кући Тривуновој. Кад се завеса дигне, улази **Цвета**.)

Цвета. Богу хвала, болест се окренула на боље. Да сам у своје време знала, не би дошло било до тога; али ко се могао и надати, да она тако воли Драгомира! Срце ми и сада стрени, кад се сетим оног страшног тренутка, кад по налогу брадином одоше да зовну пона; још момци ни честито изашли а други отрчали по лекара; пала била у несвест сиротица. Од то доба — има неколико дана — она се истина не диже из кревета, али — хвала Богу и лекару — сад се на боље окренуло. У бунилу често чух где спомиње име Драгомирово — срце ми се у грудима цепало, — дозвох тада Милеву, и од ње дознадох све. Зато ми се тако мрштила, кадгод споменусмо име Цифрићево. Али ко сме браци сада у овом времену споменути што о Драгомиру? Он, као тотор и старалац, зацело не би пристао на ту удају. Па ипак морам ма шта урадити, не бих ли извукла из ових страшних неприлика своје рођено дете. Него где је Сава? По сахата како сам га послала у апо-

теку па још ни трага ни гласа. Бадава! Кад прође поред каване, не може а да се не сврати и не прочита новине. Идем да пошаљем Тому по њега.

(Врата се отварају и у собу улази **Сава** снужден.)

Цвета. За Бога, где си досад?

Сава. Опростите, свратише ме мало у кавану.

Цвета. И дадоше ти новине.

Сава. Нисам имао кад да читам. Али реците ми, газдарице, шта ви мислите са тим дететом?

Цвета. С каквим дететом?

Сава. По целој се вароши говори о фрајлици. У кавани приповедају, да сте је силом хтели удати за Цифрића.

Цвета. О, тај несретни Цифрић!

Сава. Нађе ме ту и мајстор-Макса. Вели: гледај, Саво, око старе, вере ти, ти си служио још код њеног покојног господара. —

Цвета. (брише сузе) Покојног — камо срећа да је и сад у животу!

Сава. Каже ми мајстор-Макса: што не даду — вели — девојку момку, кад се бегенишу? Ено га — вели — осушио се, стао као вејка, заборавио и да пише, а параграфи му већ давно изашли из главе.

Цвета. То је зацело — Драгомир?

Сава. Та ко би други и волио фрајлицу, као он? Сирота она! Знам, кад сам ју као дете на рукама носио, а покојни господар кад ме види, каже: (врата се отварају и у собу улази Тривун) ево ромог дабе!

Тривун. Добро вече!

Цвета. Бог вам добро дао, браца.

Сава. (себи) Да се чистим што пре одавде, биће боље. (одлази).

Тривун. Да ме није ко тражио, снахо?

Цвета. Кући нико од познатих није долазио, ван Милеве, Станине другарице.

Тривун. Цифрић није био ту?

Цвета. Није. Али — браца, имала бих с вама о том човеку да се поразговарам. Мени се чини, да је он узрок овој Станиној болести —

Тривун. Ето ти сад! Откуд то?

Цвета. Као што сам дознала, она га не воли.

Тривун. А кад је девојка питана, хоће ли поћи за овога или онога? Зар се и она у томе штогод разуме?

Цвета. Пређе је то тако било. Али сад је ново доба.

Тривун. За мене, који сам претурио шесету — ниуколико! У осталом, Цифрић додуше није на око, али је ваљан, богат и благе нарави; код њега би живила као пашиница. (чује се куцање.)

Тривун. То је извесно он, слободно! (улази Цифрић клањајући се) Деде, снахо, свећу.

Цифрић. А, молим, немојте се узнемиравати. Ја лепо видим.

Тривун. Али су моје очи ослабиле. Изволите сести.

Цифрић. (седа). Благодарим! Данас нисам имао кад, од посла. Таман се спремим да пођем овамо а муштерија те на врата, па сам се ето прилично и одоцнио.

Тривун. Изволите увек, кад имате слободна времена.

Цифрић. Рекох у себи: макар било и мало непријатно, отићи ћу мало, да видим, како је фрајници?

Цвета. Хвала Богу! Откако ви нисте долазили, мало јој је лакнуло.

Цифрић. Мило ми је, особито ми је мило. (себи) До ђавола!

Тривун. Како иначе? Има ли шта ново?

Цифрић. Како да вам кажем? Свет као свет! Него јесте ли читали допис онај из наше паланке, што је у новинама штампан?

Тривун. Какав допис?

Цифрић. У последњем броју. Ето заборавио сам новине, а баш сам мислио, да вам их донесем. (себи) Ја сам и платио Леји, те га написао.

Тривун. А, шта има у том допису?

Цифрић. Описује ономадашњи збор. Чисто нисам могао веровати, да је господин Драгомир такав човек! Помислите само. Он је и склопио ту заверу противу вас!

Тривун. Одмах сам помислио.

Цвета. Чисто не могу веровати.

Цифрић. Тако пише у последњем броју. Можда га је сама власт и писала. Ето и сада, када сам пошао из дућана, угледах гомилу света пред кафанином код „Спаваћивог лава“; нешто вичу и лармају; нисам могао потпуно разумети, али у неколико маха чух, где споменуше ваше име —

Цвета. Ваљда опет какав збор?

Цифрић. Нисам хтео да се заустављам, хитао сам овамо, али извесно опет нешто противу вас, газда-Тривуне.

Тривун. Нека их, али им је све узалуд. Мисле они, да сам ја дериште или будала па да праве самном комендију. Посланик сам законитим путем, а кад протече рок, положићу пуномоћство, пре не. (Из даљине се чује музика и ларма; по неки пева марсељезу; наједаред улеги *Сава*.)

Сава. Газда-Тривуне, велика гомила света упутила се овамо с музикантима и виче: доле с Тривуном, смрт тиранима!

Цифрић. Шта? Смрт? Лепо ми иде, и ја баш да се десим ту. Дај да се лагано извучем. (узима шешир и лагано умакне.)

Тривун. Каква гомила?

Сава. Онако гомила.

Тривун. Напоље се вуци, глупане!

(*Сава* излази.)

Цвета. Воже, шта ли ће бити?

Тривун. Ма шта било, ја их се не плашим. У овој земљи ваљда има закона. Али где је господин Цифрић?

Цвета. Ту је био сад? (осврће се по соби) Но то ће му лепо стајати, ако је утекао!

(Ларма ближе, *Цифрић* улеги у собу.)

Цифрић. Господар-Тривуне, брже шаљите по пандуре. Света се пуно искупило, галама, вика! Баш кад сам хтео изаћи на улицу —

Тривун. (заједљиво) Пошто сте се опростили с нама —

Цифрић. Та, да! Како да кажем? Извесно сам у хитању заборавио — тек што сам изашао на —

Тривун. (себи) Овај ми изгледа прилична кукавица.

Цифрић. Та, да, где сам оно стао? Тек што сам изашао на улицу — (ларма и вика све ближе.) (уплашено) Газда-Тривуне, учините љубав, пошљите кога господину начелнику. Ви не знате, каква је на пољу паклена вика. Кад спазисше мене, повикаше

Управо сам заборавио, шта су повикали — мени се накострешила коса, једва сам погодио врата те умакох амо. (себи) Извесно су прочитали допис на сад — (ларма се чује близу, Цифрић очајно звере по соби) Нигде места, где бих се могао сакрити. Ко ме је ђаво гонио, сад да дођем? Особито кад сам у путу видио ону галаму. Али где би и могао — (чује се с поља глас Комарчев).

Комарац. Браћо! Ево овде ово здање, у којем живи онај човек, човек — ако се тако може назвати Тривун Тутимрак —

Бећар, Филии и Дујан. (вичу) Јаче! јаче!

Комарац. (јачим гласом) Што одриче и неће да положи народу пуномоћство. Глава српске историје, у којој се спомиње он и његови једномишљеници, зваће се: „Нови србски Бранковићи.“

Тривун. О, ниткове!

Комарац. Ту главу неће заклонити гоњења Тривунова и његових једномишљеника, против тако честитих грађана, као што су —

Никола и Филии. (вичу) Јаче, јаче!

Комарац. (вишим гласом) Никола Бећар, Филии Суша, Дујан Просек, Станко Поноћ и многи други. Овај глас неће заглушити никаква газдачка ни власничка сила, јер то је глас историје. (вичу: Живио! Живио!)

Тривун. Оружје моје!

(Полети у собу; *Цвета* га ухвати за руке и виче: „не, браца, за Бога!“)

Цифрић. Шта? Оружје! Пашћу у невест.

Тривун. Хоћу псето на место да убијем. Хеј, Саво! (Сава улази) Где си, угурсузу?

Сава. На пољу пуно света. Комарца подигли на руке, па вам тај говори тако жалостиво, да човеку пођу сузе на очи. Многи већ и плачу —

Тривун. (полети к њему) Напоље, ниткове, или ћу сад —

(*Сава* утекне.)

Комарац. Па преко свега тога, шта нам друго остаје, него пред кућом таквог човека тирјанина да викнемо: Живила слобода, живила једнакост, живио народ! (сви вичу) Живио! Један танак глас: „живили либерали“, други: „радикали“, трећи: „напредњаци“ и т. д.

(*Сава* улети у собу.)

Сава. Шта да се ради, газда-Тривуне? Доле се потукли па поломише све прошће са наше тарабе.

Тривун. Ха, ха, ха, ха! Баци им и оне мотке из авлије.

Сава. Ура! И ја ћу дохватити једну. (полази)

Цифрић. (гледа кроз прозор) Гле, и тамбураши учествују у борби. (окреће се Сави) А јесте ли разабрали, да неће овамо?

Сава. (себи) Ова кукавица изгледа доста страшиљив; баш да га поплашим. (шапуће му) Баш су сад викали, да ће рупити у кућу, исећи све што затеку, и мушко и женско, и живо и мртво (излази на поље, где још траје ларма).

Цифрић. Чујете ли, газда-Тривуне? Није поштено, да због вас и невини страдају. Ја нисам ништа крив, нисам ништа радио... Што се тиче дописа...

Тривун. (љутито) Допис, допис! Изгледа ми, као да си га ти писао?

Цифрић. Ја се у такве ствари не мешам... Ево вам Леје...

Тривун. Ти платио, јели? А Леја писао и изазвао ову галаму, а?

Цифрић. Ја нисам ништа крив. Ви сте се одрекли пуномоћству... Не, не! Ваљда ћете се смиловати на вашу синовицу, на вашу снаху. Та вас свет и тражи. Иначе крв невина пашће на вашу главу. (чује се ларма) Газда-Тривуне, ја вас чиним одговорним за свој живот. (хвата га за руку) Ви морате изаћи —

Тривун. (гурне га) Даље, кукавицо! (с поља се чује како једна гомила виче: „Живио напредак!“ друга: Живила уставност!“ трећа: „Живила самоуправа!“ и глас Комарчев: „сваком по способности, сваком по заслуги!“ Затим се чује јак ударац и вика: јао!)

Цифрић. Ох, Боже мој! (осврће се и спази Цвету, која из друге собе долази, па је ухвати за руку.) Смиљујте се, замолите газда-Тривуна, ваљда ће се смиловати —

Цвета. (збуњена) Шта вам је, господине Цифрићу?

Цифрић. Исећи ће и живо и мртво. Сад је био ту Сава па нам казао; тако су се — вели — договарали.

Цвета. (уплашено) Шта? Све да исеку? Одмах ћу послати момке по пандуре и да се уверим, јесу ли врата на соби закључана. (излети у противну собу; ларма се на пољу чује. Цифрић почиње вући Тривуна).

Цифрић. Шта се имате премишљати? Народ вас тражи. Ево вас у име мојих покојних родитеља —

Тривун. (викне) Кукавицо! (зграби га и избаци напоље а врата закључа) Тако! Ти си канда све то и направио, теби нека и плате. (у тај мах улази Цвета).

Цвета. Спасени смо, браца, спасени!

Тривун. Како то?

Цвета. Баш кад је највећа ларма била — вирила сам кроз прозор — дођоше два пандура из начелства, мало се са светом поразговорише, нисам могла чути шта, а гомила се наједаред разиђе. Хвала Богу!

WWW.UNILIB.BG
У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Једна се мало повратих од страха. (гледа по соби)
Али где је господин Цифрић?

Тревиз. С њиме сам учинио, што ћу, ако Бог
да, у своје време, и с тим лармаџијама: избацио

(Свршиће се.)

сам напоље кукавицу и више никад на очи да ми
не изађе.

Цвета. Слава теби, Господи! Одмах идем Стани
да јавим; то ће јој извесно бити најбољи лек!

(Завеса пада.)

ПЛАТОНСКА ЉУБАВ.

НАПИСАО ПАОЛО МАНТЕГАЦА.*)

У свима језицима образованих народа наћи
ћете написано платонска љубав,
па кад се осетила потреба таквог из-
раза, значи, да и таква ствар постоји, или у
природи или у људској замисли. Нећемо да се
зауостављамо на односе речи према стварима,
и допуштамо, сасвим радо, да је човек поред
својих осталих ћуди, вољан и да кује изразе
за ствари, које не постоје.

Права тешкоћа у испитивању речи, као
одеће за поједине ствари, лежи у томе, што
сви људи не употребљавају један исти израз
за једну исту ствар, особито кад је говор о
психолошким појавама. Одатле збрка и заплет;
потроши се толико мастила и толико силе речи,
да се разјасни, да се разуме, и, на жалост,
да се изазову нови спорови и нова питања.

Сви знамо, шта је нож, рука, око, и за све
ове ствари сви људи употребљавају једне исте
речи. Слажемо се скоро увек у имену за ра-
дост, жалост, мржњу, свађу и за многа друга
дела психичког света, која за свачију савест
имају исто значење, и која у речнику налазе
своје рухо.

Али је сасвим друкчије, када се поведе реч
о несталним и збуњеним појавама, или непри-
метним тренутцима заноса, или заплета много-
бројних елемената. Тада је израз само при-
ближан и незграпан, или скроз погрешан, и
ми означавамо једном истом речи најразновр-
сније ствари, те лично ономе, који на силу
бога хоће да на своје тело навлачи одело,
које није за њега кројено.

Овакав је случај за платонску љубав.
Сви употребљавају овај израз у шали или зби-
љи, у подсмеху или обрани, у притворству или
убеђењу, али мисли, које задевају овај из-
раз, тако су супротне као *да* и *не*, као порок
и врлина, као притворство и идеалност.

*

Покушајмо да се запитамо, потражимо, по-
дигнимо парницу том изразу, и позовимо на
суд, као поротнике, људе из народа и фило-
зофе, паметне људе и честите жене; позовимо
такође скептичаре и оне, који верују; мате-
ријалисте и идеалисте.

Шта је платонска љубав?

Платонска је љубав парадокс, утопија; нити
је кад постојала, нити ће икада постојати

Платонска је љубав притворство, које при-
крива сасвим други циљ.

Платонска је љубав »нека га«, само да
се спасе кријумчар.

Платонска је љубав, лажан кључ или ка-
лауз, којим можемо ући у туђу кућу, да нас
не спазе.

Платонска је љубав образина, којом се
служе лопови и разбојници.

Платонска је љубав квадратура круга.

Платонска је љубав стота версија басне о
лисици, којој беше кисело грождје, јер га не
могаше дохватити.

Платонска је љубав пријатељство између
човека и жене.

Платонска је љубав права и искрена љу-
бав, али без греха.

Платонска је љубав љубав са свима огра-
ничењима, које јој је поставила вера, морал
и прилика.

Платонска је љубав хоћу ал не могу.

Платонска је љубав душевно братство без
телесног учешћа.

Платонска је љубав дивљење без жеља.

Платонска је љубав двогуба лаж, којој не
верује ни један ни други лажљивац.

Платонска је љубав први стадијум велике
љубави, а последња фаза мале љубави.

Платонска је љубав заклетва, коју двојица
положе а сутра је погазе.

Платонска је љубав заклетва мрнара за
време олује.

*) Ово је једна глава из новијег дела Паола Мантегаца „Le estase umane“, које ће у скоро угледати света на-
кладом књижаре браће Тревеза у Милану. Преводилац.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Платонска је љубав уступац, који данас чини један од два борца, у нади или уверењу, да ће сутра или прекосутра добити други део.

Платонска љубав може бити борба са ђорфишецима између двојице, који се не знају борити, или се плаше крви.

Платонска је љубав владичанство *in partibus infidelium*, уступљено ономе, коме се не може дати епархија.

Платонска је љубав метафизика љубави.

Платонска је љубав најглупља пародија најлепше, највеће и најжешће људске страсти.

Платонска је љубав лав од гипса, тигар од папира, баук за децу или играчка за дечаке.

Платонска је љубав највећи израз идеалне љубави.

Платонска је љубав тријумф човека над животињом, љубав, коју је овековечно идеал тежње.

Платонска је љубав нада; права је љубав вера.

*

До тридесет дефиниција, сасвим различитих међу собом, скоро се једна с другом косе, али отприлике представљају све могуће. Остављајући на страну оне, које дефинишући ствар у исто је доба и поричу; остављајући на страну и оне, које су пакосне и ироничне, можемо рећи, да све садрже по мало истине, с тога можда метнувши их скупа у добар аван од драгог камена, јер сама благородност предмета захтева тако племенит суд, па све то стукавши стрпљењем хемичара и савесношћу апотекара, можемо се надати, да ћемо добити језгру праве, једине и непогрешиве дефиниције платонске љубави.

Ја сам покушао у доброј намери, да извршим ову хемијско-апотекарску операцију, и признајем, добио сам неку арапско-византијску смесу, која ме подсетила на најсмешније препарате средњег века. Бацио сам до беса моје цицварење и прибегавши здравом разуму, који нам и најтамније психолошке проблеме више пута решава много боље од сваког другог умовања, добио сам овај одговор:

Платонска је љубав осећање, које зближава човека и жену, који се, и ако чезну једно за другим, драговољно одричу телесне везе, венчавајући своје душе.

Докле допре ова љубав, докле ли може живити, ја не знам. Написао сам једну књигу (*Le tre Grazie*), којом хтедох доказати мо-

гућност ове љубави, али једна дражесна и учена Енглескиња писала је у *Academy*, да сам ја пресекао Гордијев чвор, али да га нисам решио. Саветовао сам се са многим Енглезима, дубоким знаоцима претворне љубави, распитујући их: шта значи *flirtation* и које су границе, у којима се креће ова најнепреведљивија међу непреведљивим речима, и добио сам тако разне одговоре (једни беху метафизични, други кинични), који ме за мало не нагнаше на очајање и да одустанем од сваке даље истраге у овом питању.

Дакле?

Ја дакле очекујући од других, дубљих зналаца срца људског тачнију и ученију дефиницију, придржавам се своје, задовољавајући се за сада да вам потврдим: да одлучно верујем у егзистенцију платонске љубави, да верујем у њену реткост и да је сматрам као најлепши и најмириснији цветак, који цвати у људском срцу. Она може да се неисказано занесе, њено је усхићење достојно да живи на висини верског заноса и материнске љубави.

*

Не замишљам платонску љубав код двоје старих, код двоје ружних, код двеју особа, које се не могу желити. Сви веле, али греше, да душа не стари, док међутим душа стари, као и тело, а душе, које се спајају светом везом платонске љубави, треба да су и младе и лепе.

Ово величанствено осећање удељено је оним ретким одабраним особама, које имају толико чудесне моћи, да могу са душе да свлаче свако телесно рухо, које могу да од страсти одбију сваку полну жељу, и посматрајући се диве се и љубе се.

И душа, као и тело, има свој род, и у платонској љубави стоје једна пред другом, па вечно гледајући се, и не додирнувши се, из њих бује потоци жара и светлости. Две звезде, које се крећу истим путем, које се никада не додирну; којима заједнички зора заруди, које заједнички зађу, потамне и испчезну у грдном вртлогу бесконачности.

Увек се крећу, али су увек далеко једна од друге, привлачи их исти центар, али их одбијају исти полови; у односима су међу собом само преко зракова светлости и преко жарких таласа.

Човекова је душа сила и рад, женина је душа љупкост и доброта; и ове две људске при-

роде, које, здружене заједно, дају потпуног човека, вечно се привлаче, али се не спајају, јер их зауставља дужност, која им допушта, да се љубе, али им забрањује, да се додирну и споје. Врхунац привлачења постаје укоченост, врхунац силе постаје дивљење, посматрање, божанствени занос.

Никаква препона, никакав отпор, никаква малаксалост енергије; никакав пепео, јер нема пламена, него светлости; никакав умор, јер нема рада, никакве смрти, јер је живот зауставило оно величанствено чудо, које је у времену библије зауставило сунце на небу. Нема никакве потребе за промену, јер само умор или досада (која није ништа друго него промењен облик умора) могу дати маха непостојаности.

*

Платонска љубав мора бити чиста од сваке земаљске похотљивости; ту лежи њена величина, то је вода чиститељка, којом се крсти и освештава.

Оне две неизмерне силе, које се привлаче, а не додирују, постају непомичне и сталне, али ако једна од њих две поклизне, или, само за тренут ока, попусти од своје енергије, слабију одмах повуче и сукоб је неизбежан. Прене искра или плане пламен; али платонска је љубав разрушена. Више се пута две звезде толико приближе једна другој, да севају муње. То су две особе, које се у лету једва додирнуле хладом жудних крила, али крило треба да избегне, светим и брзим стидом, додир са другим крилом. Тешко ономе, који верује или сања, да платонска љубав може живити рајским животом од земаљских ствари, после миловања или пољубаца. Многа (управо већи део) платонска љубав на овај начин изумре, јер две заљубљене душе сањају, да се може зауставити на пола пута, кад се оде низ брдо, или се надају, да ница какве провалије може бити милостива.

Чувајте се пољупца, чувајте се миловања, ма то било и крилима. И крила су материја, жива и врућа материја. Кад се усне дотакну, ах, платонска је љубав смртно рањена. Само се душе могу платонски љубити, а материја је увек тешка: била то перушка од крила, била памучна жица, била грудa олова. Њен пад биће спорији или бржи, према различној тежини материје: милостиви ветрови притајивања, обране, избегавања дуже ће виглати свилену жицу и прамен памука, али ће ипак неумољиво и кобно морати пасти. Све или ништа, то је у љубави аксиома математичне тачности, и жене,

које су у овим стварима увек паметније од нас, знају то и често то шапућу нестрпљивцима. Оне су весталкиње платонске љубави, и чуварке стида, а кад оне прве погазе заклетву платонске љубави, нема човека на шару земаљском, који би им помогао да се подигну. Њихов је пад кобан и неодољив!

*

Насупрот општем мишљењу само велика љубав може да се попне на висину платонског заноса, и да издржи онај величанствени преображај, који зауставља жељу на прагу светога храма, и који најжешћу страст претвара у месечеву светлост, која сјаји али не греје.

Малена љубав, то су животињски жмарци, који се блаже чешкањем или привијањем хладних крпа. Она се не може попети на високи вис, јер је слаба, а још се мање може винути по обзору, јер нема крила. Многа лажна врлина није ништа друго него малена љубав, која се толи хладним облозима, и кад видим, да се таква љубав узвиси до највеће части пожртвовања и јунаштва, дође ми да се смејем.

Међу тим велика се љубав толи само смрћу или каквим чудом. То је чудо: платонска љубав.

Хаџија, пун вере и наде, а нада све љубави, приступа светом храму, да моли и љуби. Из далека је дошао: бар двадесет, а можда и тридесет, година путовао је и знојио се преко брда и долина, јер га у Меку љубав привлачиваше. У свом дугом путу знојио се и плакао је, трпио је глад и жеђу, али је жив стигао до светога храма. Позлаћени минарети блистају се на сунцу, а кроз отворена врата задахнуо га је мирис измирне и ружа.

Велика је љубав религија или идолопоклонство, и хаџија клекне и моли се, пре но умилостиви свога бога. Он га чује и осећа у близини. У ружичном светилу светога храма он је видио великог бога, који дели живот и смрт: његове нестрпеливе очи, пуне плама и жара, сукобиле се са друга два ока, која су такође пуна плама и жара, као и његово. Он љуби и биће љубљен; још коју молитву, па ће бити уведен у светилиште свјатаја свјатих, где му дим тамњана скрива мило лице, где му хор анђела загушује уздахе онога, који, као и он, чека и жели. Још који тренутак, још коју молитву и ти ћеш добити награду за свој дуги пут, за своје претрпљене муке. Родио си се и живио си двадесет, тридесет година, да узбереш онај цветак, који такође није процветао пре

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

двадесете или тридесете године, скривајући се код друге особе, која се родила и која је живила за тебе. Ах, зашто се ти тренутци не претворе у векове, а ти векови не сагоре за трептак на жртвенику жеље и љубави?

Неки вас је глас зовнуо, зове вас. Ви сте услитани, ви сте уведени у свети храм. Особа, о којој сте сањали толико година коју сте назирали у облацима ваше маште и у шареној дузи ваших жеља, ту је, жива, топла, млада, стоји пред вама и смеши се на вас. И она је сањала, желела, чекала; ако је вернима потребан бог, то су и богу потребни обожаваоци, и ви сте особа, о којој је она сањала и коју је чекала. Сваки ваш поглед постаје миловање, свако ваше миловање жели ново миловање, а пољупци таласају се по ваздуху и вас обавија круг ружиних круница. Жеље се претвориле у блаженство: два пролећа, два живота, две љубави чекају да се за тренут ока претворе у

сами рај, пун цвећа, миомира и насладе. Нека слободно дође смрт, доста сте живили, нека вас слободно море прогута, нека вас ватра сагоре, нека се слободно и земља раствори; чему ли се надати с оне стране бесконачности; шта ли још желити кад је ту све? Љубити и умрети?

Али где, између вас анђео или ђаво, дело или дужност, поставише усијани мач. Ви се љубите и љубићете се до последњег издаха, али се нећете додирнути. Нећете се помиловати, нећете се ни пољубити; ни сам дах неће сподети топлину ваших душа.

Нестрпељиво моје перо пожурило је оно, што у природи наилази сасвим споро, више пута дугим низом непрекидних бура. Без борбе, без самртног напора, без Гетсиманске баште не наилази оно преображење, које претвара две жеље у једну преданост, две страсти у занос, два сунца у месечев сјај.

Дан. А Живаљевић.

Ж И С Т А К.

ПРОСЛАВА ВУКА И ВИШЊИЋА У БЕЧУ.

„Во дни сомнѣній, во дни мячосмыныхъ раздумій о судьбахъ моея родины, — мы одинъ мнѣ поддержка и опора, о великій, могучій, правдивый и свободный русскій языкъ!“

И. С. Тургеневъ.

Небо је било чисто, плаво — право српско небо. Рујна „Зора“ дивно је зарудила и показала сјајну сунчану светлост, два великана српска: Вук и Вишњића. Јучерашњег дана, кад је свако српско место по целом свету српском славило успомену на првог просветитеља српског, — св. Саву, славило победу светлости над мраком, победу науке и знања над незнањем, прославило је и српско акад. друштво „Зора“ усред мора туђинског стогодишњицу рођења неумрлог Вука, кога нам Бранко онако дивно а кратко карактериса:

„Ноћ нам дође са Вука једнога,
Данак бели, браћо, са другога!“

С том прославом спојена је била и прослава успомене на дичног Тиртеја српског Филипа Вишњића. Дивна је то била мисао, која је спојила прославу ова два славна човека, Вука и Вишњића! Вишњић пева, Вук бележи. Вишњић путује од једног јуначког табора до другог и сипа живи огањ у већ онако лако запаљиве груди јуначких српских витезова; Вук иде од села до села и живо прибира народско благо, те га носи у општу ризницу народску, а побринуо се уједно, да свако може у том благу уживати, јер

га је задео у српско народско рухо — у дивни српски језик. А кад велики руски ђеније, славни Тургенев, налази у данима сумње онакве утехе и заштите у свом језику, можемо се и ми без зазора тешити и поносити својим дивним народским језиком, који нам је Вук у свој његовој лепоти и чистоти показао.

„Зора“ је већ на једној од својих првих седница о. г. одушевљено прихватила предлог брата А. Бурића, да се о св. Сави прослави са Вуком и Вишњићем, па да се од чистог прихода дигне споменик на гробу Вишњићеву у селу Грку у Срему. И од то доба имали су готово сви чланови „Зоре“ пуне руке посла, па зато се и није могло много времена жртвовати књижевном раду.

Но њени су чланови ипак посећивали прославе осталих словенских друштава и тамо гајили осећаје братске љубави према свима Словенима. Тако је „Зора“ била на свечаности св. Димитрија у браће Чеха, где је Живни говорио историјску беседу о словенској ћирилометодијској цркви. Затим је „Зора“ била на Преширнову вечеру у браће Словенаца. Осим тога су Срби ђаци, јер као „Зора“

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

вису могли — заједно са свима осталим Словенима осим Пољака поднели старини *Русу Адолфу Ивановићу Добријанском* адресу, у којој су изразили своје поштовање према књижевном раду његову и приредили њему у почаст приликом 60-годишњице његова рођења свечан банкет. А и иначе је „Зора“ посећивала и обичне седнице браће Словена, а особито браће Словенаца, и живо је око тога радила, да очува и увећа пријатељске везе са свима Словенима. Које то, а које — као што споменух — припрема око беседе светосавске, одузело је много времена, те за то време није могло бити на Зориним седницама књижевних радова. Али је зато беседа светосавска испала тако сјајно, да је „Зора“ своју цел савршено постигла и у својој дужности, а и у моралном и материјалном погледу,

Око 2500 позивница разаслао је било на све крајеве Српства. На сам дан св. Саве била је у капели царског руског посланства свечана служба божја. Црква је била пуна; осим Срба и Руса било је и браће Хрвата. Чланови „Зоре“ појали су при св. богослужењу. С лаким срцем, нуним поуздања разишли смо се из цркве с поздравом „С Богом“ и „Прощајте.“

Прилози и поздрави стизали су са свих страна на „Зору“ и пре и на дан св. Саве. У вече је локал био дупком пун. Насред дворане постављен је био на узвишено место салик Вуков са лоровим венцем на глави. Свечаност и ако је била српска, носила је донекле на себи тип и свесловенски. Сва словенска друштва била су позвата и имала своје одређено место у округу око дворане. И сва су друштва словенска дошла осим пољског „*Огњиска*“. Чудимо се, што су браћа Пољаци изостали тим пре, што смо ми с „Огњиском“ у добром одношају. Ми хоћемо да верујемо, да су Пољаци изостали не из антипатије према „Зори“, него из других разлога. Тим, што су била позвана сва братска словенска друштва, па чак и браћа Бугари као приватне личности, јер они немају још свог друштва, показала је „Зора“ и овом приликом као и увек, да поштује и љуби све Словене као и своју браћу рођену, те је тим и делом, а не само речима, одбила од себе подметање, као да се „Зора“ увек туђи од осталих Словена. Од приватних одличних лица били су: дична кћи славног Вука, гђа *Мина Вукмановићка*, наш дични песник *Змај* са братом *Корнелом Јовановићем*, преосвештени митрополит *Сава Косановић*, словенски научењак и универзитетски професор *Вагрослав Јагић*, др. *Кирсте*, немачки преводилац „Горског вијенца“, краљ. српски посланик *Борковић* са супругом, *Адолф Ивановић Добријански*, професор Кијевског универзитета, *Тимофеј Димитрије-*

вић Флорински са супругом, др. *Живни*, уредник „*Parlamentär*“-а, професор Чокор, Јован Стефановић Вилковски и многе друге уважене личности.

Програм се састојао из 11 тачака. После поздрава председника, брата *Н. В. Борића*, отпевана је складно песма „Ускликнимо с љубављу.“ Затим је брат *Симеон Кољевић* својим говором научно и језгровито набројао заслуге Вукове по нашу новију књижевност. А кад је у свом говору споменуо име Јагићево, захорило се громко: „Живио!“ — После тога отпевана је песма „Хеј трубачу...“ композиција Јосифа Маринковића. Да је песма ова отпевана као што ваља, вероваће ми се, кад кажем, да је сам *Маринковић*, бавећи се овде, имао доброту чешће долазити на певање и поправљати ово или оно. — Гђца *Кристина Димитријевићева* дивно је одсвирала своју партију на гласовиру. Показала се као права уметница, која се и пред Бечком публиком није постидила. — Брат *Милан Пећанац* је одушевљеном беседом прославио заслуге Вишњићеве. А кад је у својој беседи споменуо Змаја, захорило се и опет бурно: „Живио!“ — После тога свирао је на гласовиру брат *Вл. Петровић (Будмани)*, а пратио га је на хармонију *Јосиф Маринковић*. Свирали су комад, који је нарочито за ту свечаност приредио Маринковић, а свирали су тако дивно, да се аплаудовање није утишало, док се Маринковић опет није појавио на трибини. Сад се тек захорило бурно „Живио!“ кад је г. Маринковић имитовао у свирци српског гајдаша. Није било никог у публици, ко није био тим задовољан. — На самој свечаности изразили смо своју благодарност према гђци Кристини Димитријевићевој лепом китом цвећа, а Јосифу Маринковићу и брату Будманију благодарили смо лоровим венцима. — После тога отпевали су у осмонеу на радост нашу и уживање Срби и Словенци: „Спавајте ли...“ од Д. Јенка и „Лаку ноћ...“ од М. Топаловића. — Али одушевљењу није било краја, кад се брат Пећанац из Босне појави на трибини у босанском правом народском оделу са гулама у рукама. Кад се тапшање утишало, настала је дубока тишина: сви су погледи били упрти у српског гуслара. Признати морамо, да смо се и надали и зебли, али зебња беше неоснована: српске гусле одржаше победу. Брат Пећанац је гудио и певао „*Бој на Мишару*“ од *Филипа Вишњића* на опште задовољство. Србима је срце играло у грудима од радости, а остали Словени били су задовољни са српском народском музиком. Ако Бог да и срећа јуначка, те дочекамо дан подизања споменика Вишњићу у Гргу, мораћемо онамо довести и чича-Тому гуслара, да нам коју народску на том српском слављу одгуди! А не дао Бог, да Тома буде последњи срп-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ени гуслар, јер још Косово није освећено! — Затим је брат *Шимић* својом припознатом вештином декламовао „*Песму о песми*“ од *Змаја*. Кад је свршио, тапшала је публика и громко се и опет хорило: „Живио Змај“ све дотле, док се Змај не указа и наклоном не благодари. Напоследку је отпевана песма „У бој...“ од *М. Тошаловића*. Песме су уопште добро отпеване и ако број певача није био велик.

Пре него што се завршио званични део, читави су поздрави. Било је до близу сто телеграма са свију страна српских, међу њима и један руски и неколико чешких. Затим је председник „Зоре“ поименце поздравио споменута висока лица и поједина словенска друштва, а уза сваки се поздрав хорило громко: „Живио!“

После тога попео се на трибину *Владимир Ковачевић*, председник хрватског „Звонимира“, и одушевљено је говорио о слози и љубави Срба и Хрвата, на што су сви Словени аплаудовали. — После говора Ковачевићева ударила је свирка у Зрињског марш: „У бој, у бој, маћ из тока...“ — У име *Малоруса* говорио је брат *Кобренски*, председник „Сича“. Заиста нас је задивио својим познавањем не само Вукова рада, него и целог развика наше новије књижевности. — У име *Бугара* говорио је брат *Калчев* о братској љубави између словенске браће на Балкану. — Дивно је говорио и брат *Словак Кулга*, члан „Татрана“. Он је својом заносном речитошћу освојио срца свију присутних Словена. — У име *Руса* поздравио је „Зору“ брат *Зеровић*, председник „Буковине“. После тога свирка удари у „Коломејку“. Та руска народска игра и по себи је дивна; а браћа Руси и Малоруси играли су је с одушевљењем у знак, да су у нас били потпуно задовољни. И госпођа професора Флоринског играла је ту народску игру тако одушевљено и дивно, да је све очарала и занела. Сестре Српкиње! И ви бисте могле доста урадити на очувању наших народских особина и у туђем јату и у своме колу. Угледајте се на ову Русињу! Ви и не мислите на то, како су наше народске игре дивне. Па чувајмо све, што је добро и лепо у нас! — У име браће *Чеха* говорио је др. *Живчи*, познати борац за источно-православну, ћирилометодијску веру, као једину и праву веру свесловенску.

После тога ударило се у велико у игранку, и ако игранке није било у програму. Одиграо се прво орао, па коло, затим опет руска „Коломејка“. У један пар сакупили смо се сви Словени на сред дворане и от-

певасмо одушевљено свесловенску песму: „Ој Словени, јоште живи...“ Около столова одушевљено се наздрављало и певале се српске и словенске песме; а у дворани се, богме, на жељу многих гостију, који не знадоше српских народских игара, ударило и у окретне игре. Веселење је било бујно и трајало непомућено све до 3½ сахата после поноћи.

Тако се завршила та значајна светковина.

„Зора“ је с успехом потпуно задовољна: Вук и Вишњић су достојно прослављени. Сви гости, сви Словени разишли се с лепим осећајима према „Зори“ и према Србима. То је морална добит. Приход, што је стигао, а и још му се надамо, биће толики, да ће се подмирити трошкови и да ће остати толико, да се подигне на гробу Вишњићеву скроман споменик. „Зора“ је рада, да о подизању споменика, ако Бог да, месеца августа о. г. изда књижицу, у којој ће бити све песме Вишњићеве са zgodним предговором. А можда ће одбор, (који ће се изабрати) за подизање споменика, приредити и беседу у Грку том приликом.*) Тако би се могао, ако се што том приликом добије, а и од других прилога створити „Фонд српских гуслара“, — као што је то лепо споменуто одавде већ један брат у једном допису „Србобрану“, — из кога би се награђивале народске умотворине и расправе о њима, према ономе:

„Част орачу и копачу
И њихову помагачу,

Само нејте заборавит'
Ни умнога раденика.“

А о скупљању народских умотворина држимо да није нужно говорити. Или зар да нам не поцрвени образ од стида, кад видимо, како нам други наше рођено као своје у свет протурјује, а ми стојимо скрштених руку? Треба засукати рукаве.

Завршујем са жељом, да се о подизању споменика Вишњићева у Грку сакупи што више омладине српске из свију крајева српских.

* * *

У Бечу, на појутарје св. Саве, 1887.

Павле Радојчевић,
члан „Зоре.“

*) У једном од последњих бројева „Заставе“ позива неки дописник из Срема срп. певачко друштво у Митровици, као у најближој вароши селу Грку, да оно прими „Зорин“ предлог на своје руке. Најбоље ће можда бити, да се „Зора“ споразуме с Митровчанима, као оно о Бранкову преносу с Карловчанима. Па дај, боже, успеха! (У.)

КОВЧЕЖИЋ

Г Л А С Н И К.

(Матица Српска). Књижевни одбор имао је 17. о. м. седницу, у којој су претресане и решене ове важније књижевне ствари: 1. Примљена је понуда дра Јовановића-Батута, да напише повећи чланак, који би згодан био за увод у „Бранич српског језика“. Нацрт за тај чланак већ је зготовљен и чланак ће према том нацрту бити подељен на ове одсеке: а.) Како сад стојимо? б.) Јединство књижевног језика, в.) Чистота књижевног језика, г.) Богатство књижевног језика, д.) Лепота и достојанство књижевног језика, е.) Где треба на књижевни језик највише пазити? ж.) Шта треба радити? — 2.) Одбијене су „Винске песме“ непознатог песника према оцени Милана Савића. — 3. Према оцени истога члана одбијен је и драмски сценариј „Жртва беснила“. — 4. Исти члан се повољно изражава и о „Љубавним (женским) песмама“ непознатог писца. — 5. Српске народне песме, што их је скупио Сретен Данчић, издају се на оцену Александру Сандићу. — 6. На расписану награду из задужбине Јована Остојића стигла је расправа: „Начела, по којима се оцењује, и начин, како се набавља и испитује пијаћа вода“; расправа се та издаје на оцену дру Илији Огњановићу и дру Јовановићу-Батуту. — 7. Песме и заговетке самоука песника Негована Ранитовића поверавају се Милану Андрићу, да их оцени. — Приповетка из ђачког живота „Полетарици“, коју је непознат писац поднео на награду, даје се на оцену Милану Савићу. — 9. Примажу се за „Летопис“ Владимира Краића: „Библиографске допуне и поправке од 1790. до 1862.“ — 10. Чланак Мите Нешковића „Шта се до данас радило на удружењу српског учитељства?“ издаје се на оцену Аркадију Варађанину. — 11. Чланак Моја Медића „Додатак природној и медицинској номенклатури“ имаће да оцени др. Јовановић-Батут. Тај је чланак намењен за „Летопис“. — 12. На основу оцене Андрије М. Матића примљена је за „Летопис“ расправа Васе Вујића „Стара и нова психологија“.

(Ђура Рајковић), члан и редитељ краљевског српског народног позоришта у Београду, славиће, као што јавља „Нова Уставност“, сутра на Три јерарха двадесетпетгодишњицу свог глумовања. Најпре ће бити свечана представа у позоришту а после представе биће банкет у гостионици код „Хајдук-Вељка.“

(Књижевно вече у нар. позоришту у Београду) било је у очи св. Саве. Позоришни мешовити збор отпевао је најпре краљеву химну и светосавску песму. Затим је интендант Милорад П. Шапчанин у кругу управника позоришних дра Владана Ђорђевића, дра Лазара К. Лазаревића, Стеве Поповића и Милована Ђ. Глишића драматурга држао говор. После тога реферисано је о делима поднесенима за награду, што их је прошле године (види 30. бр. нашега листа пр. г.) расписала управа кр. срп. народ. позоришта Београдскога. На те су награде поднесене биле ове драме: Немања и Прибислав и Божена, и шаљиве игре: Певачко друштво, Хуманитас, Девојачка

клетва и Злоба и завист. Ова последња стигла је касно, те се није могла узети ни у обзир. Девојачку клетву повукао је писац пре пресуде натраг. Извештач позоришног одбора Глишић вели за Хуманитас и Певачко друштво да не заслужују награде, јер у првом делу има мало радње, а ово друго је тек лакрдија. За Прибислава и Божену признаје, да је песничко дело и хвали га, али да је више драматска несма, него драма, те би могла бити ваљан либрето за српску оперу. Предмет јој је из старе словенске митологије. Прва награда (1000 динара у златницима) додељена је Немањи. Ко је писац те драме, није се могло дознати ни из запечаћенога писма, јер у њему се писац није потписао, него је назначио, да ће се лично представити позоришној управи, ако награда буде његову делу додељена. То је једна од највећих награда, каквима се обично увенчавају у нас књижевна дела. А Немања је прво дело, што га награди кр. срп. позоришна управа у Београду. Ми се радујемо у интересу наше књижевности, да се и тамо хоће и у том правцу да подстиче рад око књижевности, и желити је, да то буде сваке године.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— У „Одјеку“ је у бројевима 4.—8. настаљен одговор Марка Драговића „Браниковом“ критичару Граовском.

— Добили смо 58. свеску „Отаџбине“, за јануар 1887. Садржај је обилан и извртан. Ми се од свег срца радујемо, што је „Отаџбина“ поново угледала света а под истим уредником. У једном од идућих бројева обазрећемо се опширније на тај часопис, који је заиста догађај у нашој књижевности.

— Подлистак 12. броја „Заставе“ доноси из пера Душана Јанковића, певача и конзерватористе у Прагу, животопис и оцену рада честитог покојног Аксентија Максимовића, који је у Прагу умро још године 1873. Податке о животу покојникову дала је писцу ћерка Аксентијева, млада Милка Максимовићева. На крају позивље Јанковић дружину српског народног позоришта и српски народ, да обележе гроб Аксентијевог скромним спомеником. То је Аксентије Максимовић одица и завредио!

ЧИТУЉА.

— Лицем не нашу нову годину умро је у Горици у 53. години свога века словеначки књижевник Фран Ерјавец. Покојник је био необично вредан и многостран писац. Писао је новеле, путописе и приповетке, научне расправе, популарне списе, школске књиге и језикословне црте. Био је професор на великој реалци у Горици, дописни члан југословенске академије знаности и уметности, одборник Словеначке Матице, прави члан друштва Société malacologique de Belgique у Брислу. У нас има у преводу његова приповетка „Хусари на Полици“, која је изашла најпре у „Даници“ године 1868. а после у 2. свесци Народне библиотеке браће Јовановића.

САДРЖАЈ: Аврам Максимовић српски књижевник и ичелар. (Са сликом). Од Јована Живановића. — Лена нада. Песма. Од П. В. Ђорића. — Из ничега. (Наставак.) — Ново доба. (Наставак.) — Платонска љубав. Написао Паоло Мантегаца. Превоо Дан. А. Живаљевић. — Листак. Прослава Вука и Вишњића у Бечу. Од Павла Радојчевића. — Ковчежић. Гласник. — Књижевне белешке. — Читуља.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новч. на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.